DIFFICULTIES IN AND METHODS FOR INTEGRATION OF EMIGRANTS WITHIN RETURN MIGRATION

Viorica-Cristina Cormoș
Lecturer, PhD., "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract:The phenomenon of international workforce migration is known to the entire society. Over the time it has triggered another phenomenon, that of return migration, which can be understood when the circumstances of emigration are known. By understanding the causes, the reasons for returning to the home country can also be understood. During their stay abroad, emigrants undergo a number of changes as a result of a transition through the integration and assimilation stages in the country of migration, which are analyzed in the present study using the identity-migration theory.
This paper analyzes the implications of the phenomenon of return migration at the individual level, as well as the methods of intervention that can support emigrants decided to return to the home country. This highlights the difficulties faced by the migrants, difficulties that arise from the fact that many of them no longer feel "at home", as well as situations where returning emigrants wish to invest in the home country and face a series of impediments. With regard to the methods of intervention, the existing and implemented intervention pathways are brought to attention, and the necessary ones, resulting from qualitative research, are highlighted.

Keywords: migration, emigrant, change, difficulties, integration

Introducere

Fenomenul migrației internaționale a luat o mare amploare în ultimii ani. O dată cu plecarea românilor în străinătate, în timp s-a produs un alt fenomen, cel al migrației de revenire sau de returnare care a adus cu sine și anumite dificultăți cu care se confruntă o mare parte din cei implicați. Din cercetări recente a rezultat faptul că emigranții, pe tot parcursul perioadei de ședere în țara de destinație, suferă o serie de transformări la nivel de mentalitate, percepții, stil de viață, în modul de a se raporta în relațiile cu ceilalți și cu munca etc. Toate aceste transformări duc la schimbarea individului ca atare, schimbări care se observă în plan relațional, familial, societal, și chiar identitar. Acestea, la migrația de revenire, se fac remarcate într-un mod mult mai amplu și se fac vizibile și resimțite acut de persoana implicată, dar și de membrii familiei și a comunității de care aparține. Teoria *identitar-migrațională* care va fi abordată în această lucrare, explică fenomenul de emigrare-returnare, respectiv schimbările apărute la emigrant în toate etapele sale de integrare în țara de migrație și accentuează importanța implicării instituțiilor abilitate și a bisericii în vederea reintegrării emigranților la returnare, care se confruntă cu situații de dificultate.

La revenirea în țară, pe fondul schimbării lor, emigrații se pot confrunta cu o serie de dificultăți: dezechilibrul apărut în familie în perioada cât nu au fost acasă, slăbirea relației cu partenerul de viață, neînțelegerea cu membrii familiei sau cu membrii comunității, revenirea la stilul inițial de viață, lipsa locurilor de muncă în zonele rurale, lipsa locurilor de muncă bine plătite în zonele urbane, gestionarea deficitară a economiilor strânse în țara ce migrație etc. Aceste dificultăți pot fi depășite în condițiile în care există programe specifice care să le ofere

sprijinul pentru reintegrare în familie și comunitate, pentru readaptarea la mediu, pentru prioritizarea nevoilor și gestionarea resurselor, pentru informare și consiliere profesională, informare și consiliere antreprenorială etc. În prezent există proiecte sociale care sunt aplicate în anumite regiuni ce le oferă emigranților posibilitatea să investească în tară, oferindu-le și o sumă semnificativă cu care să înceapă o afacere proprie. De asemenea, există specialiști în instituții de asistență socială care oferă servicii de consiliere și informare pentru persoane aflate în situații de criză, iar în cadrul primăriilor este evaluat periodic, la nivel local, fenomenul copiilor cu părinți plecați în străinătate și sunt oferite servicii de informare și consiliere membrilor rămași în țară.Pentru această categorie de populație pot fi dezvoltate și alte programe de orientare și consiliere care să-i ajute pe emigranți să folosească remitențele acumulate în cel mai profitabil și avantajos mod, atât pentru persoana în cauză, cât și pentru societate în general.

Fenomenul ”migrație de revenire”

Fenomenul migraţiei a existat dintotdeauna şi a suferit în decursul timpului modificări la nivelul conţinutului, a sferei de cuprindere şi a formelor de manifestare. Migraţia a avut cu preponderenţă o motivaţie economică, dar şi de retragere din faţa unor ameninţări. Fenomenul migraţiei a fost abordat ca fiind o problemă demografică, prin popularea sau depopularea unor teritorii. „Migraţia este un fenomen complex, ce constă în deplasarea unor persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului şi/sau de încadrare într-o formă de activitate în zona de sosire” (Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu Lazăr (coord.), 1998, p. 351)

Migraţia internaţională presupune mişcarea persoanelor care pleacă din ţara de origine în vederea stabilirii în mod temporar sau definitiv într-o altă ţară. Acest fenomen apare ca reacţie la schimbările economice, de structură socială şi de calitate a vieţii. Ca urmare a acestor reacţii, migraţia în decursul timpului s-a făcut remarcată sub mai multe aspecte: iniţial a început ca migraţie forţată de calamităţi naturale,migraţie forţată de persecuţii politice sau religioase, de războaie, migraţie de reunificare a familiei, migraţie de afaceri, migraţia minorităţilor etnice, dezvoltându-se prin creşterea mobilităţii internaţionale în vederea afirmării profesionale şi terminând cu migraţia pentru muncă.

Migraţia internaţională se conturează prin cele două procese, emigraţia şi imigraţia, privite în funcţie de deplasarea persoanei din ţara de origine spre cea de destinaţie, cu implicații pe termen lung. Emigraţia reprezintă ”deplasarea pendulatorie a populaţiei între reşedinţă (ţara de origine) şi locul de muncă (ţara de primire)”(Albu, Alexandru; Roşu, Hamzescu, Ion, 1987, p. 14), iar imigrația reprezintă „primirea populaţiei deplasate în ţara de destinaţie, temporar sau definitiv” (Octavian, Floricel, 2006, p. 17). Pe lângă aceste două procese importante, migraţia internaţională poate fi diferenţiată în mai multe forme: migraţia legală şi ilegală; migraţia voluntară şi forţată; migraţia permanentă şi temporară; migraţia individuală şi de masă; returnarea (revenirea) sau migraţia de reîntoarcere (revenire).

Făcând referire în mod special la migrația de revenie, aceasta poate fi înțeleasă în condiţiile în care sunt cunoscute cauzele emigrării. Înţelegând aceste cauze, pot fi înţelese şi motivele de reîntoarcere în ţara de origine. Migrantul poate reveni fie voluntar, prin proprie hotărâre, fie forţat de anumite împrejurări. În acest sens, conceptul de migraţie de revenire este definită în funcţie de condiţiile care au impus revenirea:”revenire voluntară, care reprezintă plecarea asistată sau independentă spre ţara de origine; revenire bazată pe o hotărâre a migrantului (revenire la alegere), care reprezintă actul de revenire având la bază dorinţa liberă a migrantului de a reveni, fiind diferită de cea voluntară; revenire forţată, care reprezintă revenirea obligatorie a migrantului în ţara de origine ca rezultat al unei acţiuni administrative sau juridice

adoptate de autorităţile publice de la destinaţie, la cererea de înlăturare a persoanei de pe teritoriul ţării de destinaţie; expulzarea, care este procedura administrativă sau juridică de înlăturare cu forţa a unei persoane în afara teritoriului naţional." (Badea, Camelia, Virginia, 2009, p.57) Sunt si alte cauze care stau la baza fenomenului migraţiei de revenire: "revenirea datorată conflictelor culturale şi distanţei psihologice inacceptabile faţă de familie şi prieteni; revenirea datorată eşecului migraţiei sau a revenirii forţate, datorate neadaptării la destinaţie, datorate ieşirii de pe piaţa muncii şi revenirea cu intenţie de inovare la origine." (Ibidem, p.60)

Sursa principală a emigrării o constituie comunitatea. Sub acest aspect există emigranţi români care alimentează procesul migratoriu în funcţie de profilul cultural şi de experienţa acumulată. Aceştia oferă informaţii, iar în unele situaţii şi sprijin celor doritori să plece la muncă în străinătate. Odată ce obiectivul de emigrare la muncă în străinătate a fost atins, persoanele emigrante sunt distribuite într-o gama largă de activităţi în cadrul economiei: agricultură, construcţii şi inginerie civilă, industrie uşoară, turism, sectorul hotelier şi catering, activităţi casnice sau diverse servicii, inclusiv informatice. Cei implicaţi în acest fenomen, până la adaptarea şi integrarea în societatea de primire, s-au întâlnit cu o serie de dificultăţi cum ar fi învăţarea limbii, asimilarea şi acceptarea culturii ţării respective, noul stil de viaţă, reacţiile diferite ale comunităţii etc. Pe fondul acestor impedimente, individul poate suferi schimbări la nivel de mentalitate, percepţie, comportament, atitudine, stil de viaţă, stimă de sine etc., iar în acest context pot apărea modificări în relaţiile cu familia, cu partenerul de viaţă şi cu membrii comunităţii de origine. Toate aceste schimbări se fac remarcate la revenirea emigrantului în ţară.

Profilul emigrantului și reîntoarcerea "acasă"

Migraţia internaţională are un rol important în transformările sociale contemporane. Este atât un rezultat al schimbărilor globale, dar şi o forţă pentru viitoarele schimbări în statele de origine şi în cele de primire. "Fenomenul migraţiei constituie o schimbare simultană în spaţiul fizic şi socio-cultural, care implică nu numai deplasarea dintr-o comunitate în alta, ci presupune şi distrugerea ataşamentelor structurale din zona de plecare, reorganizarea sistemului naţional de destinaţie şi asimilarea culturală a mediului de primire." (Cormoş, Viorica-Cristina, 2015, p.19)

Migraţia este un proces iniţiat în ţara de origine, chiar înainte de a fi luată decizia finală şi de a identifica măsurile necesare în vederea atingerii ţelului propus. Se poate identifica un moment cheie al deciziei de emigrare, respectiv momentul în care se intersectează stimulii motivaţionali. Ca urmare a acestui proces, se formează două grupe mari: cei care migrează de bună voie şi migranţii forţaţi. „Din primul grup fac parte migranţii care merg în străinătate pentru a munci, a studia şi a-şi regăsi familia acolo sau pentru alte probleme personale. Din al doilea grup fac parte mulţi care părăsesc ţara pentru a scăpa de persecuţii, conflicte, represiuni, catastrofe naturale ori provocate de oameni, deteriorări ale mediului înconjurător sau alte situaţii care le pun în pericol viaţa, libertatea, mijloacele de supravieţuire."(Octavian, Floricel, 2003, p.10)

Migrantul internaţional este perceput în funcţie de raportarea lui la societate: ca emigrant - în raport cu societatea de origine, şi ca imigrant, în raport cu societatea de destinaţie. Ca şi emigrant, migrantul internaţional "avea acumulate anumite informaţii legate de societatea din care făcea parte, respecta obiceiurile şi tradiţiile specifice, avea însuşit un anumit mod de viaţă, era în interiorul familiei, a comunităţii de origine, iar ca imigrant, migrantul internaţional face parte dintr-o altă comunitate şi societate, are contact cu un alt mediu social, are alte relaţii sociale, trece printr-un proces de adaptare şi integrare prin învăţarea limbii ţării gazdă, a obiceiurilor, a stilului de viaţă etc." (Cormoş, Viorica-Cristina, 2015, p. 46)

Imigrantul poate fi definit prin trecutul, prezentul şi viitorul său: ”prin trecut, pentru că el este un ”dezrădăcinat”, indiferent de motivele care l-au determinat să ia decizia de emigrare (economice, politice, sociale etc.). Atâta timp cât s-a format şi a aparţinut unei anumite civilizaţii (cea de origine), beneficiază de un tratament politico-administrativ special. El este purtătorul unui cod lingvistic şi cultural specific originii sale; prin prezent, pentru că este un „reimplantat”, rezident de o anumită perioadă în ţara de adopţie, având multe interese asemănătoare sau chiar identice cu comunitatea locală în ansamblu (autohtoni şi imigranţi), o formă de comunicare civică şi un sistem de valori acceptate de cea mai mare parte a societăţii; prin viitor, pentru că, în mod normal, situaţia sa tranzitorie se va transforma treptat, ajungând să fie total socializat şi integrat cultural, ignorându-se practic condiţia originară a părinţilor săi.” (Kastoriano Riva, apud Rusu, Valeriu, 2003, p. 9-10)

Migrantul potenţial sau migrantul activ poate folosi migraţia ca element central pentru construirea unei strategii proprii de viaţă, iar intenţia de revenire în ţara de origine sau de remigrare poate fi asociată cu imputuri pentru consum, cu nevoi sau preferinţe pentru consumul propriu sau familial, dar şi cu constrângeri instituţionale care au efect asupra a ceea ce poate câştiga migrantul într-o anume ţară şi localitate. Intenţia de revenire poate însemna preferinţă pentru consumul în ţara şi/sau localitatea de origine, în condiţiile în care migrantul a acumulat resurse pentru consumul dorit în mediul în care îi este apropiat afectiv; percepţie a unei situaţii în care costul pentru consumul dorit este mai mic la locul de origine decât la cel de destinaţie; revenire prin constrângere în privinţa resurselor din locul de destinaţie, din cauza pierderii locului de muncă sau a unor probleme similare.

O dată cu revenirea în ţara de origine, emigrantul se poate implica pe plan profesional sau poate refuza orice implicare în câmpul muncii. Astfel, sunt migranţi care au acumulat resurse importante în ţara de migraţie, iar la reîntoarcere în ţara de origine se bazează pe aceste resurse, fără o implicaţie profesională de o natură sau alta. Acest tip de emigrant optează pentru „consumul în ţara şi/sau localitatea de origine, în condiţiile în care migrantul a acumulat resurse pentru consumul dorit în mediul în care îi este apropiat afectiv. Raţionamentul implicit este de tipul - am acumulat destul pentru a trăi în mediul care îmi place, chiar dacă şi acolo costul vieţii este apropiat de cel de aici unde mă aflu ca imigrant.” (Sandu, Dumitru, op. cit., p. 114) Un alt tip de emigrant este cel care acceptă la revenirea în ţară un loc de muncă cu venituri mai mici, bazându-se într-o anumită măsură şi pe veniturile acumulate în ţara de migraţie. Acest emigrant percepe situaţia în care „costul pentru consumul dorit este mai mic la locul de origine decât la cel de destinaţie. În astfel de cazuri, chiar dacă veniturile care vor fi obţinute la origine sunt mai mici decât cele la destinaţie, întoarcerea poate avea loc în baza unui raţionament de tipul - deşi voi câştiga mai puţin, cu banii pe care îi am deja voi putea trăi mai bine acolo decât aici, pentru că este mai redus costul vieţii şi pentru că acolo îmi place mai mult, sunt mai obişnuit cu oamenii şi locurile.” (Ibidem) Al treilea tip de emigrat este acela care a revenit în ţară prin constrângere în privinţa resurselor din locul de destinaţie, din cauza pierderii locului de muncă sau a unor probleme similare. Se poate vorbi și de un al patrulea tip de emigrant, acela care a acumulat suficient astfel încât să fie deschis către antreprenoriat, unde ar putea folosi cumulul de informații și experiență din țara de migrație.

Deşi pare ceva neînsemnat, persoana care se reîntoarce la destinaţie, pe lângă faptul că a trecut prin stări şi etape de tensiune la care au fost necesare decizii extreme, se întâlneşte cu un mediu schimbat, unde nu mai are o bază socială şi economică, iar starea de presiune exterioară îi poate provoca stări de dezechilibru psihologic, social şi relaţional. În astfel de situații, persoana revenită în țară are nevoie de susținere din partea familiei, comunității de origine, a instituțiilor

statului, iar în unele situații chiar de suport specializat și consiliere pentru restabilirea psiho-socio-emoțională, pentru formarea profesională și antreprenorială.

Dificultăți și modalități de integrare la revenire

Dificulțățile cu care se confruntă emigrantul la revenirea în țară sunt strict legate de schimbările apărute ca urmare a emigrării în străinătate. Acestea s-au declanșat odată cu pătrunderea în noul mediu, iar factorii care stau la baza schimbărilor produse sunt: ”de natură materială (banii câştigaţi, posibilităţile, oportunităţile), de natură psiho-socială (impactul cu noul mediu social la adaptare şi integrare), de natură socio-umană (relaţiile din societatea gazdă), de natură profesională (noua profesie sau meserie prestată şi însuşită), de natura culturală (însuşirea limbii, a unor obiceiuri şi elemente culturale) etc.”(Cormoș, Viorica-Cristina, 2015, p. 272*)*

Făcând referire la *teoria identitar-migraționistă* (Cormoș, Viorica-Cristina, 2011, p.266), se observă că *emigrantul I* este cel care o dată cu intrarea în ţara de migraţie, tinde să îşi acopere nevoile de bază, fiziologice, de siguranţă şi ambientale, prin căutarea unui loc de muncă, a unei locuinţe şi a noi relaţii sociale în care să-şi poată găsi sprijinul (cunoştinţe, biserică etc.*).* *Emigrantul II* este cel care, prin etapele de adaptare, integrare şi asimilare urmăreşte să îşi îndeplinească nevoia socială, de cunoaştere şi a stimei de sine. În această etapă emigrantul se integrează şi se afiliază unui nou grup social, învaţă noi elemente culturale şi se implică în procesul de cunoaştere a noului mediu, a culturii şi civilizaţiei. *Emigrantul III*este cel care a trecut prin procesul de schimbare identitară o dată cu schimbarea mentalităţii, principiilor de viaţă, percepţiilor, normelor şi valorilor, reprezentării sociale şi naţionale, prin implicarea în noua viaţă socială şi profesională etc.

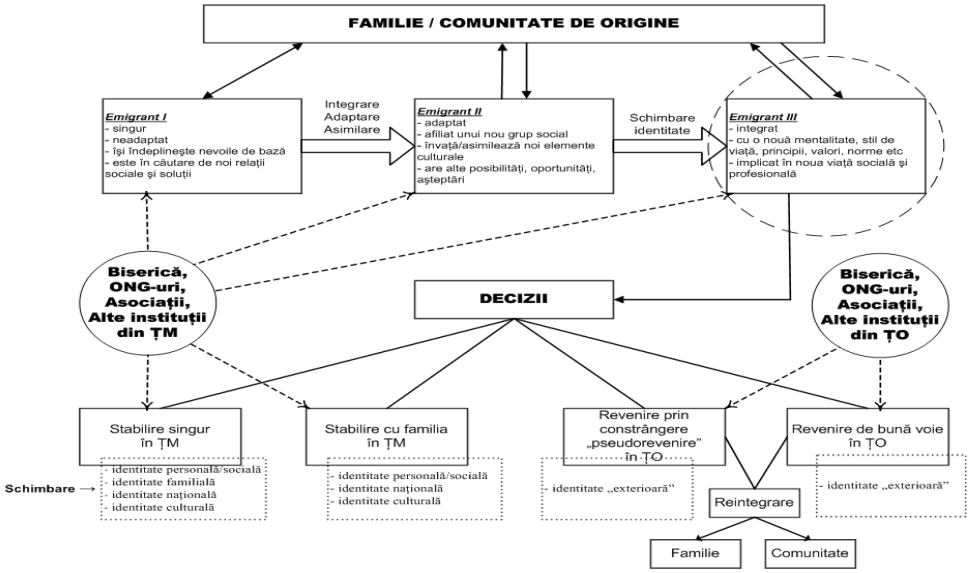

Fig. nr. 1 Schimbarea identitară a emigrantului, raportarea la decizii şi implicarea instituţiilor de referinţă
(Cormoș, Viorica-Cristina, 2011, p.265; Legendă: ȚM- țara de migrație; ȚO – țara de origine)

Majoritatea emigranţilor nu se mai raportează la comunitatea de origine, ci la cea de primire, unde şi-au format un nou grup de apartenenţă şi o nouă identitate socială. Sunt remarcate schimbări cu privire la sentimentele identitare şi a spaţiului identitar, pentru mulţi dintre ei „acasă” fiind în ţara de migraţie. Aceste schimbări se observă în mod agresiv la revenirea în țară unde emigranții simt că ”nu își mai găsesc locul”. Emigranții se întorc acasă de bună voie sau constrânși de anumiţi factori conjuncturali, în cazul acesta vorbind de o „pseudorevenire”. Se poate afirma că aceşti emigranţi au o identitate „exterioară”, deoarece este

marcată de experienţa de migraţie, iar schimbările identitare sunt mai bine evidenţiate la reîntoarcerea în familie şi comunitate. În asemenea cazuri apare nevoia de reintegrare socială, iar în lipsa unor astfel de programe, emigranţii au tendinţa de a se reîntoarce în ţara de migraţie.

La revenirea în țară un rol deosebit îl are biserica şi instituţiile abilitate. Rolul acestora se observă la reintegrarea emigranţilor în familie şi comunitate. Este foarte important ca aceste persoane să fie susținute pentru o anumită perioadă de familie, comunitate și servicii specializate. ”În absenţa implicării instituţiilor de referinţă în viaţa emigranţilor sau neimplicarea emigranţilor în activităţile desfăşurate de acestea, schimbările identitare apar în mod cert, cu consecinţe la nivel individual şi colectiv.” (Cormoș, Viorica-Cristina, 2011, p.267)

Este necesar să existe anumite programe sociale de reintegrare pentru persoanele care decid să se întoarcă în tară. Ele fiind marcate de transformările produse pe parcursul perioadei de emigrare, la revenirea în țară se confruntă cu o serie dificultăți printre care: dezechilibrul apărut în familie în perioada cât nu au fost acasă, slăbirea relației cu partenerul de viață, neînțelegerea cu membrii familiei sau cu membrii comunității, revenirea la stilul inițial de viață, lipsa locurilor de muncă în zonele rurale, lipsa locurilor de muncă bine plătite în zonele urbane, gestionarea deficitară a economiilor strânse în țara ce migrație etc.

În cadrul unei cercetări realizate în România, Jud. Suceava, bazată pe metoda interviului aplicat pe un eșantion de 20 persoane, a cărei scop a fost identificarea dificultăților cu care se confruntă persoanele emigrante la migrația de revenire, a reieșit faptul că cei care s-au decis să revină în țară ”nu își găsesc în totalitate locul”, au tendința să compare permanent modul de viață din țară cu cel din străinătate, unii dintre ei se gândesc că poate ar fi bine să se reîntoarcă din nou în străinătate, iar în multe dintre cazuri chiar au decis să de reîntoarcă singuri sau cu familia. Ei simt nevoia unui sprijin specializat, de îndrumare și orientare conform cu nevoile și cu ”bagajul” psiho-emoțional și material cu care au venit din străinătate.

Câteva situații relevante din cercetare:

I.F., 47 ani, tată a trei copii rămași în țară cu bunicii materni: *”Am venit acasă pentru că m-am săturat de străinătate și să stau departe de familie. Însă când sunt acolo mă gândesc că e bine să fiu în țară, când vin în țară gândul meu este să plec înapoi. Nici nu mai știu unde îmi este locul. Cred că ar trebui să fim îndrumați cumva, ajutați, că simțim că nu mai suntem doriți aici și nu știm cum să ne descurcăm.”*

B.D., 39 ani, mamă divorțată cu doi copii, rămași acasă cu mătușa maternă: *”Dacă avem nevoie de ajutor? Cred că da, că nu e ușor să fii plecat ani din viața ta și să te întorci pur si simplu ca si cum a fost ieri. Ne este greu că venim cu banii strânși și în loc să putem face ceva cu ei, să realizăm ceva din care să avem mai târziu o sursă de venit din care să trăim, cheltuim pe lucruri mărunte și nevoi zilnice. Sunt toate scumpe și nu te așteaptă nimeni cu brațele deschise, dimpotrivă parcă nu-i pasă nimănui... Și de asta se și întorc mulți înapoi. Nu e ușor să vezi că nu te descurci și nimănui nu-i pasă…”*

D.U., 41 ani, tată a doi copii rămași cu mama în țară: *”Eu am venit cu gândul să învestesc în țară. Soția și copiii mei sunt aici și vreau să fac ceva pentru ei fără să fiu plecat ani de zile. Dar din păcate vă spun că am întâlnit numai piedici. Orice vrei să faci sunt foarte multe taxe, foarte multe formalități care se cer. Cred că ar fi necesar să existe anumite programe care să ne susțină când vrem să facem ceva. Sunt proiecte, e adevărat, dar un consultat costă foarte mult și nu e chiar ușor să arunci banii câștigați doar pe astea. Ar fi bine să fim susținuți mai mult cei care vrem să facem ceva. Poate sunt birouri unde ar trebui să apelăm, dar eu personal nu știu de așa ceva. Tot singur mă zbat să pun o afacere pe picioare, numai să văd ce pot face...”*

Cercetarea arată că emigranții care au revenit sau care doresc să revină în țară au nevoie de programe specifice care să le ofere sprijinul pentru reintegrare în familie și comunitate, pentru readaptarea la mediu, pentru prioritizarea nevoilor și gestionarea resurselor, pentru informare și consiliere profesională, informare și consiliere antreprenorială. În prezent există proiecte sociale care sunt aplicate în anumite regiuni ce le oferă emigranților posibilitatea să investească în tară, oferindu-le și o sumă semnificativă cu care să înceapă o afacere proprie. De asemenea, există specialiști în instituții de asistență socială care oferă servicii de consiliere și informare pentru persoane aflate în situații de criză, iar în cadrul primăriilor este evaluat periodic, la nivel local, fenomenul copiilor cu părinți plecați în străinătate și sunt oferite servicii de informare și consiliere membrilor rămași în țară. Toate aceste servicii sunt necesar de cumulat, dezvoltat și mediatizat, astfel încât persoanele emigrante care se reîntorc acasă să știe unde pot cere consultanță și sprijin la nevoie.

Pentru această categorie de populație pot fi dezvoltate și alte programe de orientare și consiliere care să-i ajute pe emigranți să folosească remitențele acumulate în cel mai profitabil și avantajos mod, atât pentru persoana în cauză, cât și pentru societate în general. „La revenirea în ţară, migranţii aduc cunoştinţe profesionale ridicate, practici moderne şi o serie de capitaluri umane ce pot susţine dezvoltarea locală.”(Călin, Romelia; Umbreş Radu Gabriel, 2006, p. 161) Cunoştinţele noi şi competenţele profesionale dobândite pot fi puse în evidenţă în acţiuni de dezvoltare comunitară, în comunităţile de care migranţii aparţin şi în care se reîntorc. Persoanele care au emigrat în străinătate pot contribui la dezvoltarea comunităţii din care fac parte cu elemente de noutate şi un plus de inovaţie în ceea ce priveşte aspectul socio-profesional. Migranţii au lucrat în domenii care nu sunt puse în valoare în ţara de origine sau care sunt abordate dintr-o altă perspectivă, cu strategii şi modalităţi de implicare în muncă diferite şi cu un alt management.

La reîntoarcerea în ţară, în vederea implicării în aria socio-profesională, migranţii au un profil în care este sesizată schimbarea. Ei sunt indivizi cu o altă viziune, cu o altă motivaţie şi cu un alt capital uman, fiind percepuţi ca întruchiparea unei necesităţi. Migrantul poate fi valorificat ca pion principal, ca lider ce poate aduce idei, strategii, planuri, care de comun acord cu membrii comunităţii pot deveni proiecte reale şi avantajoase. Migrantul îşi poate atribui roluri importante, atât în oferirea şi prelucrarea elementelor noi din domeniul profesional, cât şi în menţinerea unor relaţii prin comunicare cu persoane din zona de plecare, modalitate care poate aduce bunuri materiale şi informaţii importante. „Migranţii par să fie mai mult particule într-un câmp magnetic ale cărui linii de forţă sunt date de decalajele de dezvoltare şi canalele de comunicare. Este ceea ce explicit sau implicit promovează abordările de tip „push-pull” sau cele bazate pe neo-economism.”(Dumitru, Sandu, 2000, p. 5)

Toate aceste aspecte pot fi mult mai bine puse în valoare prin acţiuni colective, actele solitare fiind începutul unei schimbări pozitive şi benefice pentru societate. Producerea bunăstării la un nivel satisfăcător nu poate fi realizată decât prin programe de reabilitare a condiţiilor economice şi prin mobilizarea unor resurse individuale și colective.

În concluzie, fenomenul migrației de revenire poate aduce cu sine o serie dificultăți cu care se confruntă emigranții care decid să se întoarcă acasă. Este necesar să se pună un accent mai deosebit din partea instituțiilor abilitate, a specialiștilor din domeniul asistenței sociale, dar și a altor specialiști pentru a preveni anumite situații de dificultate sau de a diminua o altă emigrare în străinătate care în multe situații poate fi și definitivă. Acest lucru poate fi realizat prin programe, proiecte, consiliere socială, psihologică, mediere, activități de consiliere și orientare profesională, dar și antreprenorială acolo unde este cazul. Emigranții pot fi un potențial

pentru dezvoltarea societății având în vedere cunoştinţele noi şi competenţele profesionale dobândite, dar și alte resurse care pot fi gestionate corespunzător pentru o bună dezvoltare individuală, familială și societală.

BIBLIOGRAPHY

Albu, A., Roşu, Hamzescu, I. (1978) *Migraţia internaţională a forţei de muncă*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Badea, C.V. (2009) *Migraţia de revenire. Studiul de caz în satul Sperieţeni, un sat de tranziţie*, Editura Lumen, Iaşi.

Călin, R., Umbreş, R.G. (2006) *Efectele migraţiei asupra tinerilor*, Editura Lumen, Iaşi.

Cormoș, V.C. (2011) *Migrație și identitate*, Editura Universitatea ”Ștefan cel Mare” din Suceava.

Cormoș, V.C. (2015) *Schimbări identitare în lumea migrației internaționale*, Editura Lumen, Iași.

Octavian, F. (2003) *Migraţia internaţională. Cauze, efecte, tendinţe*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte.

Octavian, F. (2006) *Migraţia şi criminatitatea*, Editura Bibliotheca, Târgovişte.

Rusu, V. (2003) *Migraţia forţei de muncă în Europa, Editura Arvin Press, Bucureşti.*

Sandu, D. (coord.) (2010) *Lumile sociale ale migraţiei româneşti în străinătate*, Editura Polirom, Iaşi.

Sandu, D. (2000) *Migraţia circulatorie ca strategie de viaţă*, Revista Sociologia Românească, nr.2, Bucureşti.

Zamfir, C., Vlăsceanu L. (coord.)(1998), *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti